

Södertörns högskola | Interkulturell Lärarutbildning mot fritidspedagogik,
erfarenhetsbaserad, Utbildningsvetenskap C 30 hp
Examensarbete 15 hp | Hötterminen 2012

*”Det känns som vi
får bestämma,
men ändå inte”*

– Inflytande ur barns perspektiv

Av: Maria Viderud
Handledare: Liza Haglund

Title: "It feels like we can decide, but not really" - *Influence from the child's perspective*

Author: Maria Viderud

Mentor: Liza Haglund

Term: Autumn 2012

ABSTRACT

The purpose of this study is to investigate how much influence children perceive and feel that they have in terms of after-school activities and offerings. I have also tried to find out how much influence the children in the selected after-schools feel they have. This is to highlight how children themselves perceive their influence and if the children are aware of their rights in terms of participation and influence. The study also wants to highlight the forums and the ways in which children feel that they are heard. The study used questionnaires and group interviews were made of 15 children aged 8-9 years from two after-schools, located in two different schools in the same municipality. The results revealed that children's views of their influence differed between the two schools. At one after-school investigation revealed a fairly widespread discontent while children in the other after-school were very happy with their influence. The study has also revealed that the teachers' role makes a big difference to how children perceive their influence and involvement in the daily operations.

Keywords: Children's influence, participation, empowerment, democracy, after-school

SAMMANFATTNING

Titel: "Det känns som vi får bestämma, men ändå inte" – *Inflytande ur barns perspektiv*

Författare: Maria Viderud

Mentor: Liza Haglund

Termin: Hösten 2012

Syftet med denna studie är att undersöka hur stort inflytande barnen uppfattar och upplever att de har på fritidshemmen i fråga om fritidshemmens aktiviteter och utbud. Jag har också försökt att få svar på hur stort inflytande barnen på de utvalda fritidshemmen anser att de har. Detta för att synliggöra hur barnen själva uppfattar sitt inflytande och om barnen är medvetna om sina rättigheter i termer av medbestämmande och inflytande. Uppsatsen vill även synliggöra vilka forum och på vilka sätt barnen anser att de får komma till tals. I undersökningen användes enkäter och gruppintervjuer gjordes på 15 barn i åldrarna 8-9 år från två fritidshem, belägna i två olika skolor i samma kommun. I resultatet framkom det att barnens syn på sitt inflytande skilde sig åt mellan de två skolorna. På det ena fritidshemmet visade undersökningen ett ganska stort missnöje medan barnen på det andra fritidshemmet var väldigt nöjda med sitt inflytande. I studien har också framkommit att pedagogernas roll gör stor skillnad för hur barnen uppfattar sitt inflytande och sin delaktighet i den dagliga verksamheten.

Nyckelord: Barns inflytande, delaktighet, medbestämmande, demokrati, fritidshem

FÖRORD

Ett stort tack till...

... de barn som ställt upp på intervjuer och enkäter som ingått i min studie.

... till mina kurskamrater, som verkligen gjort åren så underbara och där några verkligen har funnits som extra stöd och bollplank.

... till min handledare Liza Haglund som gett mig goda tips och råd.

... till mina kollegor och vänner som genom åren som stått ut med mig och hjälpt mig att göra jobbet så trevlig när studierna tagit på orken. Tack för ert intresse och era hejarop.

Jag vill rikta ett STORT tack till Fredrik, Anton och Felix för att jag känt mig så trygg och fått energi av er så att jag orkat vidare när det varit tufft. Kram till mina nära och kära som hjälpt mig, haft tålamod med mig och stått ut med mitt humör och att min tid inte alltid räckt till för dem. Till sist ett tack till min mormor som under tiden hon levde läste allt jag gjort och nu vakar över mig så jag går i mål.

Jag har under mina tre års studier insett att jag har enormt med erfarenhet som hjälpt mig bli den jag är idag. Under dessa år har jag verkligen fått möjligheten att reflektera och analysera det jag upplevt i mitt yrke och knyta an det till litteratur och få en ökad förståelse och kunskap inför framtiden.

Maria Viderud

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

ABSTRACT	2
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	4
1. INLEDNING OCH PROBLEMOMRÅDE	6
2. LITTERATURÖVERSIKT	7
2.1 Styrdokument	7
2.1.1 Skollagen	7
2.1.2 Läroplanen	8
2.1.3 Allmänna råd för kvalitet i fritidshem	8
2.2 Barnkonventionen	10
2.3 Fritidshemmet	10
2.4 Historiskt perspektiv på barns inflytande	11
2.5 Reellt inflytande	11
2.6 Barnperspektiv och barns perspektiv	13
2.7 Urval från forskningsartiklar	14
3. SYFTE	16
3.1 Forskningsfrågor	16
4. METOD	17
4.1 Metodval	17
4.2 Urval	19
4.3 Datainsamling	20
4.3.1 Skola Blå	20
4.3.2 Skola Vit	20
4.3.3 Barnen i min undersökning	21
4.4 Genomförande	21
4.5 Etiska aspekter	22
4.5 Reliabilitet och validitet	23
4.6 Databearbetning	23
5. RESULTAT	24
5.1 Presentation av urval	24
5.2.1 Enkät svar	24
5.2.2 Resultat från gruppintervjun på Solen	25
5.2.3 Mötesforum på Solen	27
5.2.4 Fri tid, fritid ett barn på Solen funderar?	28
5.2.5 Resultat från gruppintervjun på Månen	28
5.2.6 Vi behöver inte bestämma allt, barnen på Månen berättar	30
5.2.7 Vad barnen vill ha inflytande över	30
6.1 Enkät svar	31
6.2 Svar från gruppintervjuerna	32
6.3 Metoddiskussion	35
6.4 Mina slutsatser	36
8. REFERENSLISTA	37
9. BILAGOR	40
9.1 Bilaga 1: Missivbrev	40
9.2 Bilaga 2: Enkätfrågor	41
9.3 Bilaga 3: Intervjufrågor	43

1. INLEDNING OCH PROBLEMMOMRÅDE

Jag har arbetat på fritidshem i över tio år och har genom åren sett kollegor gång på gång strunta i barns åsikter och deras rätt till inflytande. Vanliga argument för att strunta i det är att skylla på tidsbrist eller att pedagoger tycker att barnen inte vet sitt eget bästa. Åsikten att det blir bäst om vi pedagoger planerar och väljer vad som ska erbjudas utifrån vad vi kan och är intresserade av har varit såväl underförstådd som uttalad på planeringsmöten. Men jag har också haft turen att arbeta i arbetslag där pedagogerna verkligen försökt att leva upp till barnens rätt till *inflytande, medbestämmande och delaktighet*, dessa viktiga tre ord, där barn får vara med, ta plats, komma med idéer, önskemål och vara med vid beslut. Själv har jag varit engagerad i elevråd och har på olika sätt försökt hitta arbetsformer på fritids där barn ska känna sig delaktiga och känna att deras åsikter är viktiga att lyssnas på. I *Allmänna råd och kommentarer. Kvalitet i fritidshem* (2007) står följande skrivet ”Att arbeta aktivt med barns delaktighet och inflytande innebär att vara lyhörd och visa respekt för när barn uttrycker sin vilja i vardagliga situationer” (Skolverket 2007, s.27). Visst har jag många gånger känt att man inte räcker till, men för mig och säkert fler än mig är barns inflytande i deras egen verksamhet viktigt. Vi finns för dem i deras fritidshemsmiljö och ska tillsammans skapa en miljö där alla räknas och betyder något.

Kan det vara så att tiden rinner iväg och att tempot på fritidshemmet går så snabbt så att det inte finns tid för att lyssna och involvera barnen i verksamheten? Jag vill därför genom frågor ta reda på hur barnen upplever sitt inflytande och medbestämmande i fritidshemsverksamheten. Genom mina frågor vill jag i gruppintervjuer få barnen att berätta om sin upplevelse av vilket utrymme de får att komma till tals på fritidshemmet. Kanske tycker de att vi gör ett fantastiskt jobb, eller så tycker de att vi borde tänka om/tänka till om hur vi som pedagoger arbetar?

Jag ser ett problem, ett dilemma kring *Barnens inflytande på våra fritidshem idag* och därför har jag försökt ta reda på om vi som pedagoger enligt barnen gör tillräckligt för att barnen ska känna att de har inflytande, medbestämmande och delaktighet under sin fritidshemstid.

Svenska akademiens ordlista beskriver ordet *Delaktig* - ha del i och ordet *Inflytande* - möjlighet att påverka. Med andra ord att göra barnen delaktiga och ge dem inflytande -*att låta barnen få del i och ge barnen möjlighet att påverka*. Ordet *Medbestämmande* är en synonym till delaktighet och demokrati (Svenska akademiens ordlista 2006).

2. LITTERATURÖVERSIKT

I min litteraturöversikt relaterar jag till både förskola, skola och fritidshem, då fritidshemmet är ett område där litteratur och forskning är lite begränsat. Ännu mer begränsad är litteratur och forskning ur fritidsbarnens perspektiv. Därför har jag delvis i min studie fått lita mig mot forskning, litteratur och rapporter skrivet för förskolan och skolan.

2.1 Styrdokument

För oss som arbetar inom fritidshemsverksamheten finns flertalet styrdokument att arbeta utifrån i vårt arbete med barnen. Men vad säger dessa om barns inflytande, delaktighet och medbestämmande? Det som står i dessa dokument är inget som vi kan välja att avstå ifrån utan detta måste vi ta till oss, läsa in oss på och utgå ifrån. Den pedagogiska utgångspunkten bör rimligen vara från följande styrdokument:

2.1.1 Skollagen

I skollagen går följande att läsa om inflytande:

9 § Barn och elever ska ges inflytande över utbildningen. De ska fortlöpande stimuleras att ta aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen och hållas informerade i frågor som rör dem. /.../ Informationen och formerna för barnens och elevernas inflytande ska anpassas efter deras ålder och mognad. Eleverna ska alltid ha möjlighet att ta initiativ till frågor som ska behandlas inom ramen för deras inflytande över utbildningen. Elevernas och deras sammanslutningars arbete med inflytandefrågor ska även i övrigt stödjas och underlättas (SFS 2010:800).

Här står tydligt att barnen ska ges inflytande över sin utbildning, vilket kan tolkas som om det bara ska gälla inom skolan, men det gäller även i fritidshemmet då det hör samman med skolan. Det står att barnen ska hållas informerade i sådant som rör dem. Det borde med andra ord rimligtvis även betyda att de ska ha insikt av vad som beslutas inom fritidshemmet som berör deras vardag och framtid. Det är upp till pedagogerna inom verksamheten att ta ställning för vad och hur barnen ska få vetskap om vad som händer. Och vad som sedan är lämpligt för barnen utifrån åldern och mognad att ha inflytande i, måste ligga på pedagogerna och det enskilda fritidshemmet att besluta.

2.1.2 Läroplanen

Läroplanen uppdateras och justeras med jämna mellanrum. Men den som gäller idag kallas *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Lgr11)* och gäller alltså även för fritidshemmet. I den kan bland annat följande läsas under övergripande mål och riktlinjer angående elevers ansvar och inflytande:

”Elever ska alltid ha möjlighet att ta initiativ till frågor som ska behandlas inom ramen för deras inflytande över utbildningen”(Skolverket 2011, s. 15).

”Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar”(Skolverket 2011, s. 8).

I det första citatet tolkar jag det som att eleverna alltid ska kunna lyfta frågor som berör dem och som har att göra med deras utbildning eller har att göra med aktiviteter i fritidshemmet. I det andra citatet poängteras vikten av att eleverna ska få vara delaktiga i planering och utvärdering av sin verksamhet, för att stärka deras ansvarstänkande och inflytande.

2.1.3 Allmänna råd för kvalitet i fritidshem

Detta styrdokument är helt och hållet riktat och ställt mot fritidshemmet och ligger till grund för de flesta skolors arbets- och verksamhetsplaner för fritidshemmet. Under avsnitt *Barns delaktighet och inflytande* behandlas det ämne jag valt att skriva om:

”I fritidshemmet kan barnen få möjlighet att utveckla en förståelse för vad demokrati är genom att på olika sätt få uttrycka tankar och åsikter och kunna påverka fritidshemmets innehåll. Att arbeta aktivt med barns delaktighet och inflytande innebär att vara lyhörd och visa respekt för när barn uttrycker sin vilja i vardagliga situationer”(Skolverket 2007, s. 27).

Här står att fritidshemmet ska ge utrymme för att barnen skall få en förståelse för demokrati och att de skall lära sig hur man tillämpar demokrati, så kallad ”elevdemokrati”. Pedagogerna skall även vara lyhörda och lyssna till barnens åsikter och tankar och detta bör genomsyra hela skolans och fritidshemmets arbete. Klassråd och elevråd är inte tillräckligt som inflytandeforum för barnen om det är så att skolan valt att hålla fritidsfrågor utanför detta forum, men det kan givetvis se olika ut på olika skolor. Som pedagog på en skola får man inte glömma att fritidsfrågor är minst lika viktiga i

barnens värld med tanke på alla timmar som de tillbringar på fritidshemmet. Viktigt att ta in i beaktandet när det gäller elevråd är det som Ann Pihlgren (2011), filosofie doktor i pedagogik, skriver i sin bok *Fritidshemmet* nämligen det faktumet att elevråd kan vara för ”svårt” för yngre barn. Att det kan vara svårt för yngre barn att representera andra barn och att de övriga i klassen kan ha svårt att ta till sig vad som sagts och beslutats på ett elevrådsmöte som de själva ej deltagit i. Hon skriver vidare att stormöten kan vara att föredra eller att ha som komplement till klassråd och elevråd, där ”alla” kan delta. Pihlgren betonar vikten av struktur och att mötet måste vara väl förberett, inte dra ut på tiden så barnen tappar intresset och blir otåliga. Sist men inte minst får pedagogerna inte glömma att detta är en lärsituation där barnen ska träna sig i att få ett demokratiskt förhållningssätt (Pihlgren 2011, s.164 f.). Författaren betonar att trots att barnen inte kan och får besluta i så många frågor så är ändå skolans och fritidshemmets styrdokument tydliga i att vi inte kan strunta i demokratifrågor, utan att det ständigt ska genomsyra vår verksamhet. Det är vår uppgift att ge barnen förutsättningar att växa upp och bli goda samhällsmedborgare (Pihlgren 2011, s. 144 f). Det kan alltså inte nog betonas hur viktigt det är att fritidshemsverksamhet medvetet bedriver ett arbete med barnen där de får möjlighet att på *riktigt* vara med och påverka sin vardagssituation:

”Barns vardagsinflytande behöver tydliggöras och återkopplas så att de förstår att deras åsikter har betydelse och att de får kunskaper om att det finns både informella och formella demokratiska forum. På så vis får barnen möjlighet att utveckla sin förståelse för de demokratiska processer de deltar i. Viktigt i sammanhanget är också att barnen skall vara delaktiga i olika former av utvärderingar och i arbetet med kvalitetsredovisningen /.../”(Skolverket 2007, s. 27).

Med andra ord behöver pedagogerna i fritidshemmet visa barnen konkret i ord och handling vad de är med och gör. Pedagogerna måste visa på och förtydliga bland annat vilka demokratiska forum som de har och vad de har medbestämmande/ inflytande i. Pedagoger bör även i sin verksamhet inte glömma bort att avsätta tid för olika utvärderingar gällande verksamheten och aktiviteter på fritidshemmet där barnen får möjlighet och utrymme att tycka till. Barnens svar ska även finnas med och ligga till grund för bland annat kvalitetsarbetet på skolan.

2.2 Barnkonventionen

Något som är viktigt för barnen är att i den praktiska verksamheten utgå från det som står i FN:s konvention om barns rättigheter som berör mitt ämne. Barnkonventionen är dessutom väldigt lätt att ha som utgångspunkt i diskussionen med barnen. Sverige har anslutit sig och skrivit under på att detta är något pedagogerna ska ha med sig i mötet med barn och att barn ska ha rätt till det som står i konventionen. I några av konventionens artiklar står följande:

Artikel 12: Varje barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör henne/honom. Barnets åsikt ska beaktas i förhållande till barnets ålder och mognad” (UNICEF, 2012).

Här betonas det i barnkonventionen att barnen ska ges rätt till att höras och lyssnas på och att detta ska anpassas utifrån hur gamla och mogna de är.

Artikel 31: ” Varje barn har rätt till lek, vila och fritid” (UNICEF, 2012).

De som arbetar i fritidshemmet borde ha och många har detta som ledord, då de dagligen arbetar med att barnen ska få utrymme till lek, få ta det lugnt och ha fritid.

2.3 Fritidshemmet

Fritidshem är en pedagogisk verksamhet som är frivillig. Barnen kan gå på fritidshem när de är skolbarn i åldern 6-10 år, sedan hör de till öppen fritidsverksamhet för 10-12- åringar.

Fritidshemmen omfattar all skolfri tid och är oftast integrerad med förskoleklass och skolan både lokalmässigt och innehållsmässigt (likt skolan har fritidshemmen egna och gemensamt uppsatta pedagogiska mål att uppnå), men fritidshem kan också vara en fristående verksamhet.

Fritidshemmens uppgift är att komplettera skolan, stödja barnen i deras utveckling och erbjuda dem en meningsfull fritid (Skolverket 2007). Reglerna för fritidshem finns angivet i skollagen under andra kapitlet och 3 §, där det anges dess uppgifter, förutsättningar och utgångspunkter för arbetet i fritidshem (Skolverket, 2007).

2.4 Historiskt perspektiv på barns inflytande

Så tidigt som 1946 i Sverige kom det ut en rapport från skolkommittén där det stod att läsa att skolans viktigaste uppgift i framtiden skulle bli att fostra demokratiska människor. Sen dess har många läroplaner också fortsatt att ta upp vikten med demokratisk skolning (Tholander 2005). I Skolverkets bok *Jag vill ha elevinflytande överallt (1998)* står att läsa att demokrati inte är något nytt påfund i skolan. Ordet elevinflytande kom även upp samma år, allt detta i efterdyningarna av andra världskriget. Detta var säkert en stark anledning till varför värdegrund, demokrati och inflytande skulle läras ut även inom skolan (Skolverket 1998). Där läser jag vidare att en åtgärd för att öka elevinflytande inom skolan var att införa klassråd, detta skedde i de olika skolformerna 1978 (Skolverket 1998). Detta lever kvar än idag, nu har skolorna även elevråd och många fritidshem bedriver olika former av fritidsmöten eller fritidsråd. Upplägget liknar delar av klass – och elevråd men med fokus på enbart fritidsfrågor. Trots detta arbete under alla års utveckling av elevers inflytande är det fortfarande, läroplaner och skollagen till trots, den vuxna pedagogen inom verksamheten som har makten att bedöma om eleverna har tillräckligt med inflytande eller ej. Eleverna är med andra ord ”/.../ beroende av de vuxnas ’goda vilja’. Så frågan är vad lagen om elevinflytande egentligen är värd?” (Skolverket 1998, s. 7).

2.5 Reellt inflytande

Ann S Pihlgren skriver i boken *Fritidshemmet* att det är de vuxna i samhället, i synnerhet på skolan och i fritidshemmet, måste ge barnen demokratiska verktyg. Dessa ger barnen tillfällen att med ord uttrycka sin mening och i sin tur få den respekterad av andra – både barn och vuxna (Pihlgren 2011, s. 178). Detta kan göras på flera olika sätt, i olika forum och situationer. På de fritidshemsavdelningar som jag arbetat i och eller gjort VFU besök på under min utbildning, är samtalen i vardagen, i hallen, vid mellanmålet, på skolgården och i legorummet. Även de möten som sker vid situationer som då barnen pysslar och bakar är betydelsefulla därför att många beslut fattas vid dessa informella möten och många viktiga ämnen lyfts och diskuteras oplanerat och ouppstyrt. Därför är det viktigt, i min mening, att pedagoger ser, uppmärksammar och hjälper barnen att sätta ord på sådant de för stunden uttrycker och tar beslut om, både enskilt och i grupp.

Arnér & Tellgren (2006) skriver i boken *Barns syn på vuxna* att barn är ovana att i sin vardag ha ett reellt inflytande. I de flesta fall när de får vara med och påverka eller ha ett inflytande så är det i situationer som redan bestämts av vuxna. De vuxna har redan bestämt aktiviteten eller övningen och i bästa fall får barnen vara med och önska eller bestämma innehållet. Arnér & Tellgren skriver vidare att barn är så ovana med reellt inflytande att de kan ha svårt att utveckla idéer som är ”vettiga och genomförbara”. Vidare läser jag:

”Vi har tolkat det så att barnen är ovana vid att ha ett reellt inflytande i sin vardag, vilket för med sig att de inte heller är vana vid att utveckla idéer om vad de skulle kunna ha inflytande över. Därför har vi i sammanhanget använt det mer avgränsande ordet *bestämna*, vilket barnen verkar förstå och som de också själva använder” (Arnér & Tellgren 2006, s. 79).

Författarna skriver ovan att de begränsat sig till att använda ordet *bestämna* i sin undersökning eftersom barnen är mer bekanta med det ordet än orden som det innebär: *inflytande*, *delaktighet* och *medbestämmande*. Detta har jag haft i beaktande vid min undersökning. Arnér & Tellgren menar på att barnen besitter en stor kompetens som vuxna borde ha och ska ta tillvara på mer. Vi ska inte utesluta dem från att vara med vid planeringar och beslut utan bjuda in till det så de känner sig delaktiga och ser meningen med det de gör på fritidshemmet: ”De barn som upplever att de ibland bestämmer inser att de *kan* men att de inte får bestämma” (Arnér 2006, s. 81). Doverborg skriver i sin bok *Att förstå barns tankar*: ”Om man som pedagog har en inställning som går ut på att utmana barnen och hjälpa dem vidare i sitt tänkande, blir det viktigt på vilket sätt vi talar med barnen, hur vi ställer frågorna, hur vi följer upp med följdfrågor samt att vi ger barn tillräckligt med tid att tänka och reflektera” (Doverborg 2001, s. 62). Vi ska med andra ord inte göra allt åt dem, likt ”curlingföräldrar”/pedagoger, utan vi ska hjälpa barnen att utforska saker, med hjälp av oss. Det är det som får dem att växa som individer och på samma sätt gäller detta barns lärande kring demokratiska processer. Vi måste anordna tillfällen då de med hjälp av pedagogerna får utveckla demokratiforum praktiskt. I diskussion kring olika ämnen barnen emellan ska vi stödja dem med hjälp av frågor, tips och uppmuntra dem till att finna lösningar och att gemensamt kunna ta beslut.

2.6 Barnperspektiv och barns perspektiv

Arnér & Tellgren (2006) tar upp i sin bok *Barns syn på vuxna*, att: ”.../ begreppen barnperspektiv och barns eget perspektiv hela tiden måste medvetandegöras för att skapa förståelse för att barnens inflytande, delaktighet och ansvar skall kunna möjliggöras och upprätthållas” (Arnér 2006, s. 15). En anledning till att framhålla detta är för att belysa hur viktigt det är att se saker ur flera perspektiv är det kommer till fritidshemsverksamhet och planering av densamma.

För att reda ut begreppen *barnperspektiv* och *barns perspektiv* har jag tagit hjälp av Tholander (2005), som skriver följande kring detta i sin artikel *Värdegrund, demokrati och inflytande ur ett elevperspektiv*:

- *Barnperspektiv* kan innebära att man fokuserar intresset mot barn som grupp och gör undersökningar kring förhållanden hur barnen levt och lever idag (Tholander 2005, s.12).
Kan med andra ord sammanfattas: Ur ett utomstående betraktares perspektiv.
- *Barns perspektiv* har snarare att göra med undersökningar och forskning som vill ta reda på barnens egna perspektiv, hur saker och ting ser ut från deras synvinkel och inte ur forskarens tolkning (Tholander 2005, s. 12). Detta kan således sammanfattas: Hur barnen ser och upplever sina liv.

Arnér (2011) skriver i sin bok *Barns inflytande i förskolan*, tar upp att lärare har svårt att ta egna beslut och ger jakande svar till barn utan att samråda med kollegorna först, medan däremot nekande svar kunde ges på stående fot. Det kan förstås som om att det nyss beskrivna fenomenet även kan vara vanligt bland fritidshemspersonal och att det dessutom är personknutet. Barns inflytande avgörs således utifrån vilken inställning och position den vuxne har (Arnér 2011, s. 57). Kan det vara som Arnér antyder att det är så många rutiner och pålagor i verksamheten att demokratin och inflytandet inte får den tid och utrymme som behövs för att barnen ska känna att de får vara med och bestämma över deras vardag?

I barnombudsmannens årsrapport från 2006 går bland annat läsa att barn och ungdomar inte direkt känner sig ha ett inflytande. Det står vidare i rapporten att: ”Förutsättningarna för inflytande är

beroende av bland annat den vuxne beslutfattarens vilja och kunskap” (Barnombudsmannen 2006, s. 17). Detta ställer med andra ord krav på att skolan har utbildad eller kunnig personal som känner till vad som står i styrdokument och vad forskning säger.

2.7 Urval från forskningsartiklar

Pramling Samuelsson & Sheridan (2003) skriver i *Pedagogisk Forskning i Sverige* en artikel som heter *Delaktighet som värdering och pedagogik*. I denna artikel problematiseras och diskuteras barnens möjligheter och rättigheter till delaktighet. *Delaktigheten* i artikeln ställs i förhållande till de inte mindre viktiga begreppen *barnperspektivet* och *barns perspektiv*. Författarna menar på att delaktighet som värde grundas i etiska ställningstagande som ger barnen rätten att uttrycka sig och säga sin mening i ”alla” olika sammanhang. De skriver vidare att delaktighet som pedagogik innebär snarare att barnens sätt att förstå och uttrycka sig får en mer riktig och djup betydelse där det som barnen yttrar kan användas både i forskning och i vardagen (Pramling Samuelsson & Sheridan 2003, s. 70 f.). De beskriver här en förutsättning för att barn ska känna sig delaktiga i olika sammanhang:

”Att närma sig barns perspektiv förutsätter ett förhållningssätt som innebär att vuxna tillskriver barn en egen kultur och ett eget sätt att erfara och förstå världen. Ett förhållningssätt där barns delaktighet leder till ett reellt inflytande och konkret tillvaratagande av barns perspektiv i olika pedagogiska sammanhang”

(Pramling Samuelsson & Sheridan 2003, s. 71).

De vuxna måste enligt författarna erkänna att barnen har en egen kultur och ett annat sätt att se på saker och ting, detta är då ett första steg för att kunna ha ett ”bättre” förhållningssätt. De vuxna måste till en början bli medvetna hur de själva lär, förstår och tar plats i samhället. Vidare står det:

”Om vuxna lyckas fånga barns perspektiv och göra dem delaktiga så finns möjligheten att barn erfar sig som förstådda och delaktiga. När barn erfar att deras värld blir hörd och sedd, att deras intressen, intentioner och sätt att förstå bemöts och tas tillvara på ett respektfullt sätt menar vi att barn har inflytande och är delaktiga” (Pramling Samuelsson & Sheridan 2003, s. 71).

Forskningen Pramling Samuelsson & Sheridan (2003) skriver om och det författarna vill påvisa i artikeln är att de vuxna måste kliva ner från sina höga hästar och se saker ur olika perspektiv och öppna upp ögonen och framförallt börja lyssna, annars riskerar barnen aldrig känna att de är

delaktiga eller känna att de har ett inflytande som de enligt lag har rätt till. Gemensamma drag i den forskning som de hänvisar till är att barnen måste få utrymme och möjlighet att säga sin åsikt och få vara delaktiga i beslutsprocesser, detta är grundförutsättningen för att de ska känna delaktighet (Pramling Samuelsson & Sheridan 2003).

Tholander (2005) tar i sin artikel *Värdegrund, demokrati och inflytande ur ett elevperspektiv* upp tre olika demokratifostranden: teoretisk, formell och den informella elevdemokratin. Det är den sistnämnda jag valt att titta närmare på. Barnens *inflytande i form av* att få medverka i planeringen, genomförandet och utvärderingen. Han skriver också att lärarna, pedagogerna anser att eleverna har mer inflytande än vad eleverna själva tycker. Det finns således ett glapp mellan lärares och elevers upplevelser av inflytande (Tholander 2005).

3. SYFTE

Syftet med denna studie är att undersöka hur stort inflytande barnen uppfattar och upplever att de har på fritidshemmen i fråga om fritidshemmens aktiviteter och utbud. Undersökningen vill dessutom ge barnen möjlighet att själva uttrycka hur de får komma till tals och på vilket sätt. Studien avgränsas till två fritidshemsgrupper på två olika skolor i en kommun norr om Stockholm. Frågorna av intresse är:

3.1 Forskningsfrågor

- Är barnen medvetna om sina rättigheter i termer av medbestämmande och inflytande?

- I vilka forum och genom vilka sätt anser barnen att de får komma till tals?

4. METOD

I detta avsnitt kommer jag att redovisa hur jag har gått tillväga och vilka metoder som används för att få fram material till min undersökning.

4.1 Metodval

Patel & Davidson säger i *Forskningsmetodikens grunder* att man ska specificera vilka man tänkt göra studien på och populationen (Patel 2012, s. 59 f.). Jag har valt att först genomföra en *kvantitativ undersökning* i form av *enkätundersökning* för att få en övergripande bild över hur ”alla” barn i min valda population ser på saken. Jag tänker mig att det är lätt att kunna sammanställa svaren utifrån tydliga men enkla svarsalternativ. Utifrån enkäten blir det en *deskriptiv statistik* och som Patel skriver kommer dessa siffror att belysa mitt forskningsproblem (Patel 2012, s. 111). Det ger mig helt enkelt en uppfattning om vilket i enkäten som verkar mest intressant att vidare undersöka, och jag ser samtidigt om det finns några samband som jag bör ha i beaktandet i utformandet av intervjuerna. Gruppen jag har undersökt är fritidshemsbarn på två skolors fritidshem i årskurs 2. Jag har i undersökningen först gjort en enkät som alla barn fått svara på. Enkäten var självklart frivillig så alla barn har fått möjlighet att avstå från att vara med. Enkäterna hade bland annat både fasta svarsalternativ och graderade svarsalternativ (Patel & Davidson 2012, s. 79 f.). Fördelen med att ha både fasta och graderade svaralternativ är barnen inte tappar fokus och motivationen till att svara på frågorna mot om hela enkäten ser likadan ut. Det är också för mig tämligen lätt att sammanställa enkäterna efteråt då avsikten är att ge mig en snabb överskådlig bild av hur barnen uppfattar sitt inflytande. Nackdelen är att enkäten inte ger barnen så stort utrymme att svara fritt med egna ord hur de uppfattar det efterfrågade. Det finns givetvis inget hinder för barnen att själva komplettera med egna alternativ eller skriva fritt om de så önskade.

Sedan har jag även gjort tre muntliga gruppintervjuer med några barn på de båda enheterna. Jag har då valt att använda mig av en *kvalitativ undersökningsmetod* för att få barnens tankar utifrån enkäterna och få höras deras resonemang runt frågorna. Jag har valt att utifrån Patel & Davidson (2012) ha frågor med *låg grad av strukturering* det vill säga hur stort utrymme de intervjuade får att fritt svara på mina frågor. Jag har också valt att ha en *låg grad av standardisering* och med det menas att frågorna kan formas i stunden, men jag har valt att försöka hålla mig till liknade frågor vid de tre intervjutillfällena. Jag kommer vid intervjun att ta frågorna i ordning utifrån vad som

passar bäst för gruppen och för stunden (Patel & Davidson 2012, s. 76). Denna metod kan vara gynnsam för att barnet blir friare att uttrycka sig kring ämnet. Vid mina intervjutillfällen använde jag bilder, enbart som utgångspunkt i samtalet för att tydliggöra för barnen vilket område som frågan gäller. Bilderna föreställde platser som finns i barnens miljö i fritidshemmet, exempelvis en skolgård eller en idrottssal. Birgitta Qvarsell (2003) professor i pedagogik vid Stockholms universitet skriver i *Pedagogisk Forskning i Sverige* en artikel om *Barns perspektiv och mänskliga rättigheter - Godhetsmaximering eller kunskapsbildning?* Här lyfter hon en aspekt som jag valt att ha med i beräkningen vid val av intervjuform: ”Intervjuer kan visa vad barn uppfattar som viktigt och väsentligt när de samtalar med en vuxen, medan gruppsamtal mellan barn kan visa hur de i sina egna kontexter (sam)talar om gemensamma angelägenheter” (Qvarsell 2003, s. 105). Jag hade för avsikt att vid varje intervju sitta avskilt med den utvalda barngruppen i en lugn och avskild miljö. Till min hjälp användes en läsplatta som jag spelade in hela intervjun med. Med hjälp av inspelningen kunde jag i lugn och ro transkribera ljudmaterialet. Doverborg (2001) diskuterar i sin bok *Att förstå barns tankar* för- och nackdelar med att intervjua barn enskilt och i grupp. Kontentan är att allt beror på vad man vill ha ut av intervjun. Vid enskilda intervjuer med barn kan barnet våga säga saker som det i grupp aldrig skulle ta upp eller säga. Medan det i grupp kan uppstå en gruppdynamik som ger upphov till nya och ev. större diskussioner då deras egna tankar föder nya tankar i mötet med andra och barnen ger uppslag till varandra. Min fråga är ju en fråga som gäller barnen på fritids, huruvida de som grupp får komma till tals och ha inflytande över sin verksamhet. Det tror jag att jag kommer att få reda på genom gruppintervjuerna. Barnets enskilda åsikt gällande inflytande har det fått visa på genom att svara på frågor genom enkät. Vidare skriver Qvarsell (2003) följande att ha med i beaktandet när barnen berättar hur de känner vid intervjun:

”Som informanter blir de hörda, lyssnade på, oavsett hur de uttrycker sig, med vilka röster de talar, de uttalar sig om sina villkor, sin situation, sin miljö. Etiska problem vid både frågeformulärsstudier och intervjuer, och i olika slag av observationer (med eller utan bruk av den nya mera avancerade tekniken), blir liksom validitetsfrågorna (fick vi svar på det vi undrade över) viktiga” (Qvarsell 2003, s. 105).

Detta är något jag måste ta ställning till. Får jag svar på det jag egentligen frågar efter? Hur hög är validiteten? Hur hög är tillförlitligheten?

Validitet och tillförlitlighet angående mitt metodval har även Tholander (2005) skrivit om i sin artikel *Värdegrund, demokrati och inflytande ur ett elevperspektiv*. Trots att man i läroplaner betonar vikten av demokratisk skolning och att skolorna ska arbeta efter en värdegrund vet vi ännu väldigt lite enligt honom om det demokratiska spelet i skolan. Enligt honom sker de flesta

undersökningar i form av enkäter och mer sällan genom intervjuer med eleverna, vilket enligt honom inte ger en heltäckande bild av hur demokratifrågor arbetas med i skolan (Tholander 2005, s. 8 f). Han skriver vidare att man i större grad bör göra intervjuer och förespråkar samtalsanalys och videoobservationer som ett alternativ till enkäter. Med dessa olika kunskaper och erfarenheter om metodval skrivet av författarna Patel & Davidsson, Qvarsell och Tholander valde jag att använda enkät och intervju i kombination för att under denna korta tid försöka få en så ”bred” och ”djup” bild som möjligt utifrån mina egna förkunskaper.

4.2 Urval

De två utvalda skolorna som ingår i min studie ligger båda i Järfälla kommun som är en norrförort till Stockholm. En av anledningarna till att jag valde dessa skolor är för att jag själv är verksam på en av dem och att tiden är begränsad. Jag valde därför att granska vårt eget arbete på en av skolans avdelningar och en motsvarande avdelning på den andra skolan. Bägge är F-5 skolor och hör till samma rektorsområde. Skolorna kommer att benämnas med färgkoder, Blå och Vit. I texten används även fingerade namn på de utvalda fritidshemmen, Solen och Månen. Detta för att inte i min text peka ut några barn eller pedagoger. Vid enkäterna gjordes inget annat urval än min begränsning som är att undersökningen rör fritidshemavdelning med årskurs 2. Barnen fick själva avgöra om de ville svara på enkätfrågorna eller inte. På den ena avdelningen svarade 38 barn utav 49 på enkäten vilket ger en svarsprocent på cirka 77 % och ett bortfall på 11 barn. De 11 barnen var antingen på modersmåls-undervisning, var sjuka, eller hade gått hem för dagen. På avdelning 2 svarade 31 barn av 47 vilket betyder cirka 65 % av barnen och ett bortfall på 16 barn. I denna grupp valde 12 barn att inte delta då de ville göra annat och fyra barn var sjuka. Med dessa bortfall i grupperna har jag ingen komplett bild av varje barns egen åsikt men det ger ändå en bild över vad den större andelen barn ansåg kring frågorna som ställdes. Urvalen i gruppintervjuerna gjordes i samråd med pedagogerna på respektive avdelning. När dagen kom och jag genomförde intervjuerna tillkom barn i grupperna och barn byttes ut för att de tillfrågade gått hem eller ändrat sig. Men det jag ändå hade som tanke var att jag ville ha barn som gick i olika klasser och som kanske inte jämt leker med varandra så att skilda synsätt skulle få komma fram. Jag ville få ett så bra representativt urval som möjligt. Detta lyckades vi väl med, dynamiken kändes spännande och utmanande att sitta ner och diskutera inflytande med.

4.3 Datainsamling

4.3.1 Skola Blå

Denna enhet har cirka 230 barn, det finns två förberedelseklasser, två klasser i varje årskull. Skolan ligger i ett område med radhus, småhus och villor. På skolan arbetar ett 40-tal personal. På avdelningen Solen går 47 barn, som under skoltid hör till två klasser i årskurs 2. Denna avdelning är helt ny för terminen och två klasser har nu vid termin start flyttat samman, då de tidigare gått förskoleklass-1 på varsina gårdar, även de fyra pedagogerna är ”nya” för varandra hopslagna från de två olika gårdarna. Pedagogerna på Solen anser att de arbetar med barnens inflytande och delaktighet så gott de hunnit denna termin, då stort fokus lagts på att lära känna varandra och hitta rutiner. De beskriver att varje vecka hålls fritidsmöten där barnen agerar ordförande och sekreterare och leder mötet med frågor som barnen själva lyft upp på en dagordning som hänger tillgänglig för barnen på avdelningen. Det finns även en önskeburk där barnen kan lägga specifika önskningar som de vill ska hända i deras fritidsverksamhet under terminen. Personalen arbetar aktivt med att lyssna och prata med barnen i vardagen om deras önskemål, frågor och funderingar.

4.3.2 Skola Vit

På denna skola går ca 226 barn, varav 49 går på avdelningen Månen. De flesta barnen kommer från närområdet som består av blandad bebyggelse, allt från hyreslägenheter till villor och radhus. Även här är det två årskurser 2 som undersökningen fokuserats på. Dessa två klasser har gått tillsammans i samma lokaler och med i princip samma pedagoger sedan förskoleklass. Pedagogen jag fått bakgrundsinformation från på denna enhet berättar att de arbetar dagligen med barnens inflytande och delaktighet. Innan aktiviteterna bestäms får barnen vara med och diskutera fram vad som ska göras och hända under eftermiddagen. De har fasta aktivitetsdagar och har en fritidssamling per vecka där barnen får komma till tals och personalen kan informera vad som händer under veckan. Här är det 4,5 pedagoger som arbetar med barnen under fritidshemstid.

4.3.3 Barnen i min undersökning

Här kommer en kort beskrivning över de tre grupsammansättningarna. Samtliga grupper bestod av fem barn och jag ville få en balans mellan könen alltså blev det totalt åtta flickor och sju pojkar. Grupp 1 bestod av två flickor och tre pojkar. Ett barn i denna grupp var genomgående ”missnöjd” med inflytandet i den skriftliga enkäten. Ingen av dessa pojkar var med och svarade på den skriftliga enkätundersökningen men jag bad dessa vara med vid intervjun för att få deras åsikter också.

Grupp 2 bestod av tre flickor och två pojkar. Detta var generellt en väldigt pratig grupp med mycket positiv energi som pratade och skämtade med varandra oavbrutet tills intervjun startade. I denna grupp fanns även ett väldigt försiktigt barn som knappt ville möta min eller kamraternas blickar vid intervjun.

Grupp 3 hade blivit hopplockad cirka en timme innan och bestod mest av ersättare, då alla utom en i den ursprungliga och tilltänkta gruppen fick annat för sig och ville avstå. Men de som istället bildade grupp istället var tre flickor och två pojkar som var väldigt taggade och överlyckliga över att de fick vara med.

4.4 Genomförande

Innan genomförandet av min undersökning pratade jag med skolledarna på dessa två skolor där jag utfört min studie. När de godkände mitt ämne och det jag tänkt undersöka pratade jag med pedagogerna som arbetade på de fritidshemsavdelningarna där min tilltänkta åldersgrupp går.

Jag har varit ute på två föräldramöten och har även gått ut med information i ett missivbrev till föräldrar, pedagoger om vad jag tänkte genomföra på fritidshemmen med barnen. När detta var klart sammanställdes enkäter och gruppintervjufrågor som jag tänkt använda på undersökningsgruppen. Missivbrev mejlades ut till samtliga föräldrar och i brevet förklarade jag avsikten med min undersökning av deras barns fritidshem. Där gavs de möjlighet att neka till sitt barns deltagande i undersökningen, då barnen är minderåriga. Två tillfällen bokades upp för barnen att svara på enkäter och två gruppintervjutillfällen bokades in. Enkäterna genomfördes i barnens egna fritidslokaler i ett klassrum efter skoltid. Utifrån enkätsvaren fastställde jag frågor till grupp-

intervjuerna. Gruppintervjuerna i sin tur gjordes vid första tillfället i avdelningens skapanderum/ateljé, vid de andra två intervjuerna satt vi i ett enskilt rum som vanligtvis används av specialpedagoger på skolan, i närheten av den egna fritidsavdelningen. Båda ställena hade dörr som vi kunde stänga för att kunna sitta i lugn och ro och där vi slapp bli störda av andra. Genom att hålla mig i barnens egna bekanta miljö blev situationen lite tryggare.

4.5 Etiska aspekter

Inför min studie har jag tagit ställning och förberett mig genom att utgå utifrån flera etiska aspekter. *Informationskravet:* Jag har informerat i ett missivbrev till föräldrar, pedagoger om vad jag hade för avsikt att genomföra på fritidshemmen med barnen. Muntligt har jag även berättat samma information för barnen. Vad min undersökning ville ta reda på (Patel & Davidson, 2012, s. 63f., Hwang & Nilsson 2012, s. 87).

Samtyckeskravet: Här har alla medverkande fått möjligheten att tacka nej. Jag valde utifrån att ämnet/området jag skulle forska inom inte är något ”känsligt” område att föräldrarna enbart skulle höra av sig om de inte ville att deras barn skulle få delta. Det har tydligt framgått att undersökningen är frivillig och hur resultatet kommer användas. Hur den kommer redovisas och om var i sådant fall det kommer publiceras missade jag att skriva i missivbrevet, men det berättade jag vid föräldramötet. Då denna undersökning gällde barnen, har då förutom barnens samtycke även krävs att föräldrarna gett mig det (Patel & Davidson, 2012, s.63f., Hwang & Nilsson 2012, s. 87).

Konfidentialitet- och nyttjandekravet: Det har tydligt framgått att alla deltagare är skyddade. Inga barns riktiga namn har använts av mig och de som jag intervjuat kommer inte kunna pekats ut eller kännas igen av dem som läser det färdiga materialet. Allt insamlat material kommer endast användas och läsas av mig i detta sammanhang (Patel & Davidson 2012, s. 63 f., Hwang & Nilsson 2012, s. 87).

4.5 Reliabilitet och validitet

Då jag valt att göra gruppintervjuer med totalt 15 barn i tre grupper om fem barn i varje vid tre olika tillfällen, kan man inte säga att resultatet går att generalisera över alla fritidshemsbarn och påstå att detta är en sanning för alla men dessa barn har fått gett sin röst och fått representera sina och eventuellt fler barns åsikter inom samma verksamhet. Reliabiliteten (tillförlitligheten) i min undersökning har jag försökt att göra så hög som möjligt genom att både göra en enkät samt intervjuer. Men eftersom att man inte vet i förväg hur reliabel en enkät är förrän den är besvarad ville jag inte bara använda mig av enkät som metod. Angående intervjuer finns det en risk då jag som är otränad i intervjuteknik kan omedvetet leda barnen till att svara det de tror att jag vill höra.

Patel & Davidson skriver ”Varje kvalitativ forskningsprocess är sålunda unik och det går inte att fixera några regler eller procedurer för att säkerställa validiteten” (Patel & Davidson 2012, s. 106) de skriver även att:

”Vidare kopplas validiteten till hur forskaren lyckas fånga det som är mångtydigt och kanske motsägelsefullt, t.ex. relationen mellan det normala, typiska och det speciella /.../ Om forskaren väljer att formulera flera olika tolkningar kan validiteten kopplas till att kunna argumentera för den troligaste” (Patel & Davidson 2012, s. 106).

Genom att jag visar på både enkät och intervju svar ger jag läsaren möjlighet att även göra en egen tolkning likt min eller en annan. ”Om t.ex. personer säger en sak i en intervju och sedan i en observation handlar på ett sätt som motsäger det sagda kan detta vara ett underlag för en rikare tolkning” (Patel 2012, s.107). Då jag i min sammanställning av enkäterna och transkribering av intervjuerna fick fram data som inte entydligt visar på samma svar och i vissa fall raka motsatsen gav det mig precis som Patel skriver ett rikt underlag att analysera och ställa emot varandra.

4.6 Databearbetning

När alla intervjuerna var genomförda lyssnade jag igenom inspelningarna och transkriberade barnens svar på frågorna jag ställt. Efter transkriberingen markerades det som var relevant för min studie för att underlätta analysen. Efter det sammanställde jag alla svar från mina intervjuer och har valt ut några citat som illustrerade barns tankar kring deras inflytande. Total tid för de tre gruppintervjuerna är cirka 115 min.

5. RESULTAT

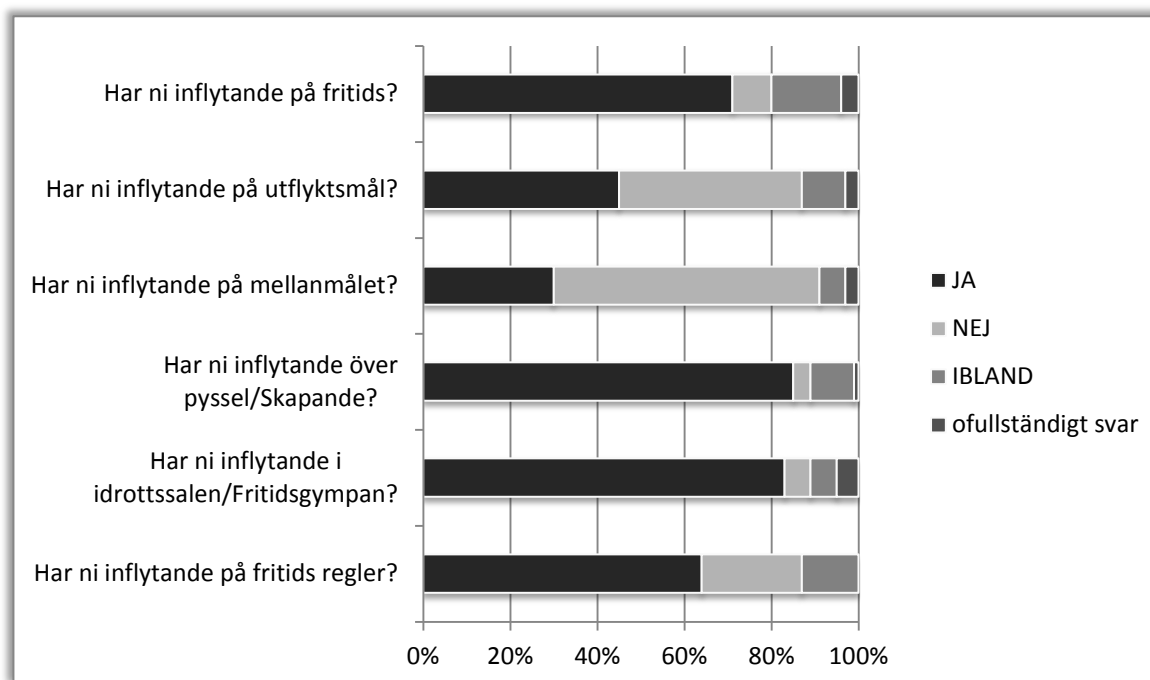
Här kommer jag att presentera de resultat som framkommit utifrån mina observationer, enkäter och barnintervjuer. Jag har valt att dela upp resultatet under flera rubriker för att förenkla läsningen.

5.1 Presentation av urval

Det jag valt ut att redovisa ur enkäterna och i intervjuerna är sådant jag ser ”sticker ut”. Jag kommer även visa det som ger en bild över hur barnen har gemensam och separat syn i olika frågor på fritidshemmen. Resultatet kommer också visa på sådant där enkät och intervjuerna skiljer sig åt.

5.2.1 Enkätsvar

Enkäten som barnen fått svara på har jag valt att delvis redovisa i form av ett diagram utifrån svaren. Jag kommer även använda en del av enkätsvaren under rubriken 6.3 *Vad barnen vill ha inflytande över*. I sammanställningen här nedan kan det avläsas vad alla barnen gemensamt på fritidsavdelningarna Solen och Månen svarade i undersökningen om vad de anser i frågor om inflytandet kring fritidsaktiviteterna på fritidshemmet.

Totalt på dessa två avdelningar går 95 barn. Antal barn som svarat på enkäten ovan är 69 barn.

Det tabellen på förra sidan visar på är att barnen totalt sett är relativt nöjda med sitt inflytande. När svaren bryts isär mellan skola vit och skola blå syns så gott som inga skillnader alls mellan skolornas svar. Jag har därför valt att redovisa resultat från enkäten gemensamt i detta diagram. De frågor som barnen var minst nöjda med var deras inflytande på *var de går/åker på utflykt* här var bara ca 44 % nöjda. I frågan angående *inflytande över mellanmålet*, var bara ca 30 % nöjda. De aktiviteter som barnen kände mest inflytande över är *idrottssalen/fritidsgympan* och *pyssel/skapande* här var över 80 % nöjda.

5.2.2 Resultat från gruppintervjun på Solen

Resultatet i intervjuerna visar på annan bild än vad enkäternas svar gav. Störst skillnad ser man när det gäller synen på medbestämmandet och inflytandet i den dagliga verksamheten framför allt på fritidshemmet Solen. Jag har därför valt att börja med att presentera vad de barnen hade för synpunkter angående deras inflytande i verksamheten.

Svaren i gruppintervjun från Solens fritidshemsbarn visar att de har goda insikter om vilken rätt till inflytande de har i verksamheten. De har också en god uppfattning om vad som faktiskt står om medbestämmande i styrdokumentet som vi har i skolan, såsom i skollagen och Lgr 11.

Detta visas väl i diskussionen mellan Barn 1 och Barn 5:

Barn 1: *Jag vet inte direkt men... rätt så dåligt att vi inte får välja själv.*

Och alla har ju rättigheter att de får välja vad de vill själva.

Barn 5: *Det är ju en lag men... vi är ju fortfarande i skolan det är ju liksom en lag att när vi är i skolan så vi inte bara leker hela tiden har de pyssel ibland.*

Barn 1: *Men det står ju inte att vi måste pyssla. Det står väl mer att vi ska prova olika saker.*

Barnen känner inte till styrdokumentens namn eller exakt vad som står i dem, men de är väl medvetna om att det finns nedskrivna riktlinjer om hur saker ska regleras. De har också insikt i hur samhällets demokratiska spelregler ser ut. Barnen konstaterar att trots att samhället och skolan har dessa regler, saknar de det för egen del. Här följer ett exempel när barn 6 på Solen pratar om sitt inflytande gällande aktiviteterna i idrottssalen på fritidstid med kamraterna:

Barn 6: *Ibland får vi rösta men oftast inte (hård betoning på inte). Jag tycker inte det är så kul att vi inte får bestämma vad vi vill göra (lägger armarna i kors).*

Jag: *Men hur skulle ni vilja att det gick till så ni känner att ni har ett inflytande?*

Barn 8: *Vi skulle ju kunna rösta varje gång (stannar upp och tänker). Nu är det X som bestämmer.*

Barn 7: *Men det skulle ju ta jättelång tid och alla skulle säkert bli osams.*

(X är i detta fall en pedagog på avdelningen)

Här kan man tydligt höra och se irritationen av hur det går till. Barn 6 är inte nöjd med att deras inflytande enligt barnet är obefintligt. Som svar på det barnets kommentar svarar de andra barnen med både förslag och uppgivenhet. Här pratar barn 7 om att barnen enligt henne visst har ett inflytande på fritids i form av att de får lämna förslag om aktiviteterna i idrottshallen.

Barn 7: *Men vi får skriva upp saker vi vill göra på en lapp, inne på fritids med saker vi vill göra.*

Jag: *Jaha så då har ni gett förslagen till vad ni ska göra och fått vara med och bestämma det?*

Barn 8: *Men det är inte vi som bestämmer, utan fröknarna säger vad vi ska göra.*

Här trodde jag mig att barnen skulle säga ja, att det är de som valt. Då de fått lämna förslag och allt... men så enkelt var det inte. Barn 8 uppfattar att det inte är barnen som bestämmer utan att beslutanderätten ligger hos fröknarna, som sitter på den slutgiltiga makten.

Det är med andra ord fröknarna som väljer och beslutar, det är i vart fall så som det uppfattas. Detta kan förklaras med hjälp av exemplet ovan. Förslag får läggas men sedan är det oklart vad fröknarna gör med deras förslag och önskemål.

Jag: *Har fröknarna valt något från listan som ni skrivit att ni ska göra eller har de valt något som de vill göra?*

Barn 9: *Jag tror det, men jag vet inte.*

Barn 7: *Jag vet inte om de tog från listan men det är ju inte vi som bestämmer och det är dåligt.*

Inte ens här är barnen säkra på om det är deras förslag som pedagogerna väljer från.

Barn 7 som tidigare kunde redogöra för listan som fanns på fritids angående vad de ville göra i idrottsalen, är dock inte säker på om deras förslag är det som fröknarna väljer. Han ifrågasätter dessutom det faktum att det inte är barnen som valt utan att valet gjorts av någon annan. Detta gör honom lite förvirrad över om huruvida de har ett inflytande eller ej. Det är inte enbart själva beslutsfattandet som barnen efterfrågar. Det är en också tydlighet och ett reellt inflytande som efterfrågas. Så i detta fall känns tanken med en förslagslista lite svag i den bemärkelsen att den inte följs upp, åtminstone inte så barnen känner till det. Denna form av inflytande och medbestämmandeforum måste förankras och tas upp med barnen annars tappar den sin kraft. Det räcker inte att pedagogen väljer något från listan om inte barnen vet om att det är därifrån

aktiviteten valts. När pedagogen berättar vad som valts och vad som ska hända är enligt barnen oftast först när de väl är i idrottshallen. Då känner barnen att de inte ens vet om det är deras förslag som är valt och vem som faktiskt valt det. Dessa barn kände sig kort och gott missnöjda med sitt reella inflytande. Om jag ställer intervjuvaren mot deras svar i enkäten på frågan ”Om de får/föreslå/önska/bestämma vad de ska göra i gymnastiksalen” var 29 barn av 31 nöjda i enkäten och svarade ja att de får vara med och påverka det hela. Då frågar man sig givetvis utifrån enkätsvaren om de i enkäten svarat ja på den frågan för att de får vara med och ge förslag/önska eller om de faktiskt anser att de får vara med och bestämma. Detta kan vi bara spekulera i eftersom att de nu i intervjuvaren svarar att de knappt är delaktiga eller har något reellt inflytande alls i denna fråga.

5.2.3 Mötesforum på Solen

Barnen diskuterade även ett forum som de har på sitt fritidshem för att komma till tals. Citatet nedan visar hur de uppfattar att det ”fungerar”:

Barn 2: *De vuxna väljer ut ett barn som skriver, tillsammans med de vuxna och en vuxen håller i mötet.*

Barn 7: *Nä, det gör ju ordförande. Och det är ALLA, vi turas om, de som vill av barnen får skriva upp sig på en lapp och sen får man vara var sin gång. När man vart stryker man på listan sen blir det nästas tur.*

Det låter som ett forum där pedagogerna låter barnen praktisera demokrati. I forumet låter man också barnen pröva på de olika roller som ordförande och sekreterare som finns i de flesta demokratiska styrelser och forum. Genom detta får barnen möjlighet att lära sig att diskutera, argumentera och komma fram till ett gemensamma och demokratiska beslut. Men barnen tycktes ändå inte helt nöjda och de anger minst tre skäl till det:

– *Jag hatar fritidsmötena vi sitter ju bara och pratar. Jag hatar att sitta still och bara prata.*

– *Asså det känns som... vi får bestämma, men ändå inte.*

– *Nähä, vi sitter bara på en stol(soffa/golvet) och räcker upp handen när man ska.*

– *Jag sitter på platsen bakom den som bestämmer så man syns inte om man vill säga något.*

– *Men vi sitter ju varje måndag och alla bara pratar som inte ska prata. Det som vi ska bestämma skulle kunna gå fort om bara alla var tysta. De tar min lektid.*

Av barnens svar framkommer att de inte anser att forumet ger alla utrymme att få säga sina åsikter. De beskriver att mötet tar för lång tid och att inte ens alla syns om man vill säga något. De säger även här att de inte vet om det är de själva, alla gemensamt eller vem som tar besluten.

5.2.4 *Fri tid, fritid ett barn på Solen funderar?*

När vi diskuterade frågan om de får vara med och bestämma eller föreslå vad de ville göra under deras lov på fritids dök det upp ett intressant svar som vi som pedagoger bör fundera extra över.

Barn 1: När jag var här på sommarlovet och då var det så här. Stäng av era DS, städa undan, nu är det samling, nu är det lunch, hela tiden blev man avbruten när man gjorde något.

Det konstiga är ju att det heter fritid(hon stannar upp och förtydligar med annan betoning) Fri tid.

Då ska man väl få välja själv, eller hur?

Här målar barn 1 upp en bild över hur hon upplevde fritids på lovet med alla avbräck som ständigt var. Detta barn hade dessutom tänkt och funderade över ett ord, fritid. Så klockren analys av en 9-åring kring ordet fritid. Detta säger en hel del kring hur hon tänker att hennes tid på fritidshemmet borde vara och hur hon upplever det. Hon såg att hennes tid på fritids var hennes fritid och borde således enligt ordet vara fri tid där barnen ska få välja själva vad de vill göra. Ett flertal barn uttrycker under intervjuerna liknande synpunkter om att det kändes som om de blir avbrutna ofta på fritids.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera på Solen att barnens utrymme för medbestämmande och ett reellt inflytande på avdelningen finns men att barnens svar visar att det utrymmet inte alls är tillräckligt. De efterfrågar också en större tydlighet och öppenhet i hur besluten fattas. Dessa barn har en god uppfattning om vad som faktiskt står om medbestämmande i styrdokumentet. De har också insikt i hur samhällets demokratiska spelregler ser ut och vad de själva har rätt till.

5.2.5 *Resultat från gruppintervjun på Månen*

I föregående stycken avhandlades vad som framkommit i analysen av Solens intervjusvar. Nu kommer jag att redovisa hur barnen på Månen ser på sitt inflytande och medbestämmande. Jag har valt att inte redovisa Månens svar i gruppintervjun lika omfattande som svaren på Solen. Detta för att resultaten i enkäten och i gruppintervjun är mycket mer överensstämmande på Månen än på Solen. Barnen på Månens fritidshem är i intervjusvaren överlag väldigt nöjda med sitt inflytande i den dagliga verksamheten, vilket också speglades i enkäten. Barnen är också eniga om hur deras inflytande går till. Enligt deras utsago har de handuppräknings, en form av ”dold omröstning” som de använder nästan dagligen. Ett av barnen beskriver omröstningen så här:

Barn 11: *Vi väljer alternativ som alla får rösta på så här:*

(Både Barn 11 och Barn 13 illustrerar, lägger sitt huvud ner på bordet och blundar och räcker upp handen).

Maria: *Jaha, Så t.ex. om en fröken håller upp en tomte och en ängel*

(Barn 11, Barn 13 och Barn 15 börjar asgarva) *så får ni rösta vilken ni vill göra, eller?*

Barn 11: *NEJ, först ger alla barn alternativ. Då skriver fröknarna upp det på ett papper och sen röstar vi.*

Här visar barnen på en beslutandemetod som både ger barnen möjlighet att komma med egna förslag till vad de vill göra. Sedan steg två så får barnen ha en omröstning om det. Detta verkar för barnen vara tydligt och konkret. Genom denna metod får barnen säga sin mening anonymt utan att kunna påverka eller påverkas av kamraternas åsikter. Barnen bekräftar att denna metod genomsyrar verksamheten, vilket följande citat visar:

Jag: *Berätta hur ni gör i drottshallen, hur går det till och hur bestäms vad som ska göras där?*

Barn 12: *Vi brukar göra det varannan fredag. Nej, två gånger går A dit (klass 2a menar hon) och två gånger går B (2b) dit. Då får vi hitta på lekar och rösta. Det som vinner, det gör man.*

Jag: *Går valet till på samma sätt som med hantverket/skapandet, att ni har en omröstning?*

Barn 11: *Ja det som fått mest röster det kör vi.*

Även här när barnen går till idrottssalen med fritidshemmet får det ha ett direktbestämmande. Barnen ger förslag, pedagogerna håller i omröstningen och förslaget med flest röster genomförs sedan vid detta tillfälle i idrottssalen. Barnen berättade i samband med detta att även om det blir något man själv inte gillar att leka (det är oftast lekar som görs) så är alla med ändå. Här är det tydligt att det är majoritets-resultatet som alla rättar sig efter. Ingen av barnen använde ordet majoritet, men deras förklaring visar att det är så. Samma metod vid omröstningen används på avdelningen vid val av pyssel/skapande och andra aktiviteter. Barnen berättade att de nästan dagligen får vara med och ha omröstningar om vad de vill göra i sin verksamhet. De berättade även att de hade fritidssamling en gång per vecka där pedagogerna hade information och där viktiga frågor kunde lyftas.

5.2.6 Vi behöver inte bestämma allt, barnen på Månen berättar

Barnen på Månen pratar i alla frågor om deras tillfällen för ett medbestämmande men när vi i slutet av intervjun diskuterade deras inflytande kring utflykter framkom att:

Jag: Får ni föreslå var ni ska på utflykt eller vilken skog ni ska till?

Barn 12: Nej det brukar vi inte göra så ofta. Det brukar nog fröknarna välja.

Barn 13: Man behöver ju inte bestämma allt. Asså, ibland är det ju kul med överraskningar. En del saker vet ju fröknarna bättre än oss och så är det med mamma och pappa också. Ibland vet dom bra saker, men det vill jag inte säga till dom.

Barnen ansåg att de hade så mycket inflytande att de mer eller mindre såg det som bekvämt och skönt att ”fröknarna” (pedagogerna på fritids) tog egna beslut och ”överraskade” dem med vad eller vart de skulle. Barn 13 kostade även på sig att säga att fröknarna (syftar troligtvis även här till pedagogerna på fritids) faktiskt kan vissa saker bättre än dem. Att vi pedagoger och deras föräldrar som vuxna besitter kunskaper som de ännu inte har förskaffat sig.

Sammanfattningsvis kan påstås att barnen har ett stort medbestämmande på Månen enligt svaren i intervjuerna. De svarar även att de har inflytande och anser sig ha stor delaktighet i sin verksamhet.

5.2.7 Vad barnen vill ha inflytande över

Tidigare redovisade jag de skriftliga enkätsvaren i ett diagram. Utifrån enkäternas svar såg jag ett mönster. Det var det att barnen önskar att de har inflytande på tämligen enkla områden. En fråga som barnen fick i enkäten löd: ”Om du fick vara med och bestämma mer på fritids, vad skulle du vilja bestämma då?” Svaren som uppkom var enkla önskemål och förslag på aktiviteter som de saknade eller ville göra mer utav och saker de saknade i sin miljö som exempelvis mer pyssel, se på film, få lyssna på musik eller att få ha disco. De ville få måla om i lokalerna, ha mera filter till kojbyggen och mer lego som ska räcka till alla. Av alla enkätsvar som kom in var det bara två stycken som önskade sådant som för fritidshem kan vara svårt att uppfylla av ekonomiska skäl, som att få åka till Gröna lund och att få bygga pool på skolgården.

6. DISKUSSION

Nedan diskuterar jag resultaten med hjälp av litteratur och styrdokument och funderar kring barnens syn och upplevelse av inflytande och delaktigheten i fritidshemmet. I slutsatsen kommer en redogörelse för vad jag kom fram till och vad det betyder.

6.1 Enkät svar

Min tanke med enkäterna var från början att få ett underlag för att kunna sammanställa frågor till gruppintervjuerna och kunna fokusera lite extra på de frågor där barnen i enkät svaren var ”minst” tillfreds. Jag trodde att enkät svaren skulle skilja sig mellan skolorna, vilket visade sig vara fel. Vid sammanställningen visade det sig istället att det var väldigt samstämmiga svar på skola Vit och skola Blå. En fråga som var intressant ur ett inflytandeperspektiv var frågan som jag redovisar under 5.2.7 gällande vad barnen ville ha mer inflytande över. Jag kan konstatera att flera av de saker som barnen ville ha mer inflytande över är lätta att ordna och på så vis kunna tillgodose barnens medbestämmande vid exempelvis inköp av materiel. Det vill jag knyta an till det Pramling Samuelsson & Sheridan (2003) diskuterar i sin artikel att vi som pedagoger måste se saker ur barnens perspektiv och lyssna på deras åsikter och tankar för att barnen ska känna att de har ett inflytande (Pramling Samuelsson & Sheridan 2003).

Ett annat intressant resultat i enkät svaren är svaret kring utflyktsmål där endast 44 % är nöjda. Detta resultat behöver inte vara dåligt då det skall ställas emot att barnen på Månen i den muntliga intervjun svarade att de inte hade ett behov av att vara med och bestämma i denna fråga. De ansåg att de hade så stort inflytande i övrigt i sin verksamhet och var nöjda med det.

I övriga svar i enkäten kan jag inte mer än konstatera eller dra så mycket slutsatser kring resultaten eftersom det inte getts något direkt utrymme mer än att svara ja/ nej på de flesta av frågorna. Utrymme att utveckla och diskutera sina svar fick de istället under de muntliga intervjuerna.

6.2 Svar från gruppintervjuerna

Jag hade inte för avsikt att göra en jämförelse mellan skolorna men utifrån enkäterna och gruppintervjuerna har jag kommit fram till att resultaten mellan de olika skolorna och avdelningarna skiljer sig för mycket åt för att kunna ge ett generellt svar för de två verksamheterna. På den blå skolan tycks det finnas en del att arbeta med gällande barnens medbestämmande, inflytande och deras delaktighet i verksamheten. På den skolan, det vill säga avdelningen Solen, finns förutsättningar för att förbättra barnens åsikter om inflytandet. Barnen här har ju goda kunskaper och är väl medvetna om demokrati och sina rättigheter. Det kan säkert bero på att de haft mycket diskussioner om det och arbetat med det. De har också påbörjat ett arbete med att ha fritidsmöten som forum där barnen ska få praktisera demokrati på den egna avdelningen, däremot är formen för närvarande inte helt tillfredsställande om man lyssnar på barnens svar i intervjuerna. Fritidsmöten som forum är ett bra arbetssätt där barn ska vara delaktiga i beslut som tas, men det kan bli svårt för de barn som inte tar för sig eller har svårt att komma till tals. Det är också svårt för barnen att hänga med och koncentrera sig då barnen i intervjun påvisar att barn pratar i munnen på varandra, att alla inte sågs av varandra och att mötet höll på för länge. Detta skriver Pihlgren (2011) bland annat om i hennes bok *Fritidshemmet*: nämligen att ”/.../struktur är viktigt. Mötet måste vara väl förberett, inte dra ut på tiden så barnen tappar intresset och blir otåliga. Sist men inte minst får pedagogerna inte glömma att detta är en lärsituation där barnen ska träna sig att få ett demokratiskt förhållningssätt (Pihlgren 2011, s. 164 f). Alltså finns det lite förändringar som pedagogerna skulle behöva se över så barnen kan ta vara på mötesformen på ett mer tillfredsställande sätt och också kunna ta vara på tillfället att få praktisera och utöva demokrati (i form av ett medbestämmande med inflytande och känna sig delaktiga). Där pedagogen finns vid sidan som stöttning och ledljus när barnen behöver guidning i sitt lärande.

Jag ställer mig frågan om barnen har det inflytande som de borde ha utifrån det barnen på Solen berättar vid intervjuerna. De tog bland annat upp frågan om det är barnens eller pedagogernas val av aktivitet som egentligen genomförs i idrottssalen. Barnen tog också upp forumet där de får komma till tals, det så kallade fritidsmötet där flera av barnen kritiserade att mötet tog för lång tid och att alla inte sågs eller fick komma till tals. Detta borde pedagogerna uppmärksamma eftersom det är berättigade frågor utifrån det som står i boken *Jag vill ha inflytande överallt* som Skolverket (1998) gett ut. I den står att barnen är beroende av pedagogernas ”goda vilja” för att få ett inflytande och att pedagogen har och tar sig friheten att bedöma om eleverna har tillräckligt inflytande eller ej (Skolverket 1998, s. 7). Pedagogerna kan inte själva bedöma om barnen har ett tillräckligt stort

inflytande. Här kommer bland annat frågan om utvärdering in om vi pedagoger låter barnen vara med i utvärderingar av det vi gör på fritidshemmet så får vi en spegling av hur resultatet blev. Detta för att se över och förändra elevernas möjlighet till inflytande inom fritidshemmet. Att barnens inflytande i vardagen behöver tydliggöras står ju även i *Allmänna råd och kommentarer- Kvalitet i fritidshem* och just det är ju en av sakerna barnen eftersöker. De vill ju inget annat hellre än att deras åsikter ska ha en betydelse. Vidare går att läsa det som styrker behovet av utvärderingar ” barnen skall vara delaktiga i olika former av utvärderingar och i arbetet med kvalitetsredovisningen /.../”(Skolverket 2007, s. 27). Här står tydligt att de skall få vara delaktiga och få utrymme för det. Det är alltså ingen fråga om att det bara ske om tid eller intresse finns.

Ett av barnen i intervjun lyfte frågan ”fritid” kontra ”fri tid”. Denna intressanta reflektion från en 9-åring visar på en mogen eftertänksamhet. Hon ifrågasatte att pedagogerna inte såg värdet i barnens fria tid, deras fritid. Att de vuxna tar sig rätten att bedöma ur deras perspektiv vad de anser som var viktigare än det barnet själv valt att göra på sin fritidstid. Flickan tryckte på att ordet fritid, betyder egen fri tid, då man har rätt att välja fritt, och för henne uppfylldes inte denna valmöjlighet på skollov. ”Det är /.../ inte frågan om självbestämmande för barn utan en fråga om att vara involverad i beslutsfattande, och hänsyn ska tas till barnets förmåga att fatta beslut ”(Englundh 2009, s. 52). Och det är precis det jag vill påvisa och få mig och andra pedagoger att se. Vi ska inte styra och bestämma allt själva när det kommer till barnens fria tid och fri tid, vi ska ge dem utrymmet till medbestämmande och ge dem rätten att få sitt inflytande. På fritidshem är det en samverkan som bör gälla och gemensamma beslut som bör tas ske dagligen, veckovis och terminsvis ska så långt som möjligt diskuteras och i de frågor som går skall besluten tas gemensamt. I barnkonventionen står det som flickan ville få ut av sin tid på fritidshemmet: ”Varje barn har rätt till lek, vila och fritid” (UNICEF, 2012). Hon ville få det utrymme hon anser sig ha rätt till när det gäller att få leka, vila och ha sin egen fritid.

Ann Pihlgren (2011) skriver en sådan klockren mening som jag tror att det ligger en stor sanning i, men som bör tänkas till på. Hon skriver:

”De vuxna i skolan och på fritidshemmet planerar, genomför och beslutar saker i all välmening, men barnet blir ett objekt, någon som saker görs för, snarare än ett deltagande subjekt, någon som själv är med och planerar, genomför och beslutar om viktiga händelser i sin vardag” (Pihlgren 2011, s. 148).

Som pedagoger i skola och fritidshem bör de ta ställning utifrån läroplanen och barnkonventionen i vilka frågor, områden, och beslut som barnen bör ha inflytande och delaktighet i och vilka de inte bör vara med och påverka/besluta över. Detta bör ju ställas mot: ”Enligt konventionen och Fri-kommitténs tolkningar av konventionen ska barn och unga ha rätt att säga sin mening i alla frågor som rör dem” (Englundh 2009, s. 130). Är barnen mogna för att ha inflytande och vara delaktiga i alla beslut som rör dem? Givetvis inte, men de ska givetvis få vara med och föreslå, diskutera och besluta utifrån sin mognad. Vilka beslut är då en 8-9 åring mogen att få vara med att diskutera, föreslå och besluta kring? Detta är upp till pedagogerna i fritidshemmet och vuxna i samhället att diskutera och ta ställning till.

På Månens fritidshem har de utifrån barnens mognad utvecklat ett handuppräkningsystem som används vid röstning om vad som ska göras i verksamheten. I skollagen står följande skrivet: ”Informationen och formerna för barnens och elevernas inflytande ska anpassas efter deras ålder och mognad” (Skollag 2010:800). På Månen har de verkligen anpassat formen för hur barnen kan komma till tals och fatta beslut på ett sådant sätt att de inte ska färgas av kamraternas åsikter utan bara gå utifrån sina egna. I intervjun kan jag ändå se att pedagogerna behöver synliggöra att det ”finns både informella och formella demokratiska forum. På så vis får barnen möjlighet att utveckla sin förståelse för de demokratiska processer de deltar i” (Skolverket 2007, s. 27).

Handuppräkningsmetoden som de använder på sitt fritidshem är för barnen konkret och rättvis, pedagogerna kan nu börja med att utveckla detta, hjälpa barnen med att få ord och fler verktyg för inflytande och sin delaktighet.

Det jag lagt märke till i min studie är att barn tror eller upplever att de inte får säga sin mening och att de inte är med och fattar några beslut kring sig själva och gruppen. De tror att de beslut som fattas på elevråd, klassråd, fritidsmöten och så vidare är de enda som räknas. Men enligt min tolkning kan det vara så att barnen delvis fått den uppfattningen på grund av att vuxna inte påvisar att barnen faktiskt är med och påverkar verksamheten och dess innehåll vid dessa mer vardagliga situationer. I *Allmänna råd och kommentarer - Kvalitet i fritidshem(2007)* betonas detta ”Barns vardagsinflytande behöver tydliggöras och återkopplas så att de förstår att deras åsikter har betydelse och att de får kunskaper om att det finns både informella och formella demokratiska forum”(Skolverket 2007, s. 27). Med andra ord pekar riktlinjerna på att det är skolan och pedagogernas ansvar att visa och tydliggöra barnens rättigheter och skyldigheter i den demokratiska processen. Alltså att barnens åsikter, tankar och förslag har betydelse och skall tas på allvar.

6.3 Metoddiskussion

Jag kan i efterhand konstatera att genomföra både en enkät och intervjuer gav väldigt mycket material som är svårt att hinna strukturera upp och analysera rättvist under kort tid. Dock kan jag i efterhand se att genomföra enbart skriftliga enkäter med barn kanske inte alltid ger den bild som man efterfrågar eller eftersöker, eftersom en enkät möjligen inte kommer åt vad de egentligen anser. Barn kan nog ta enkätfrågor som något som de borde svara ja på om de flesta förslag som erbjuds är JA/ NEJ alternativ. Jag tror att barn ibland väljer att svara sådant som de tror att vi vuxna förväntar oss. De vill inte stöta sig eller försätta sig i situationer där de måste stå till svars för sin åsikt, så av ren slöhet eller självbevarelsedrift blir svaret ja, tror jag. Jag kan också i efterhand se att några av frågorna i enkäten inte var helt bra, en del var direkt ledande och i några var formuleringen för diffus för barnen att tolka själva utan att få en kort förklaring till vad som menades med frågan. Transkriberingen av intervjuerna tog väldigt lång tid och det faktum att det var fem barn i varje grupp underlättade inte transkriberingen. Det positiva med gruppstorleken var att barnen kände sig trygga och bekväma och inte fullt så utlämnade. Dessa konstellationer visar på värdet och den goda effekten av gruppstorleken. Att sedan förvalta och analysera barnens ord och tankar har varit knepigt då jag inte vill misstolka och läsa in annat än det som barnen de facto pratar om.

Differensen som blev mellan enkätsvaren och i intervjun av barnen på Solen kan bero på olika saker, men en rimlig gissning är att de har reflekterat och analyserat mer i detalj under gruppintervjun än i enkäten. När de satt enskilt och svarade på enkäten var de mycket mer nöjda och tillfreds med sitt inflytande och medbestämmande. När de sedan i grupp gemensamt fick svara muntligt på frågorna hade de en mycket mer kritisk inställning till hur mycket inflytande de har. Detta kan ju bero på flera olika saker. Antingen så triggade de varandra med sina svar eller så var någons åsikt mer dominant än de andras, vilket kan ha påverkat de andras åsikter. Eller så var de bara helt ärliga i vad de ansåg om deras möjlighet till inflytande. Då flera av barnen svarade med långa egna meningar kom de nog mer till insikt än vid ett JA/NEJ svarande i en skriftlig enkät. Ett annat skäl kan vara att det var en vecka mellan den skriftliga enkäten och den muntliga gruppintervjun. Barnen kan ju faktiskt under denna vecka börjat att diskutera och analysera sitt inflytande utifrån frågorna de svarat på, samt diskuterat frågor och svar med varandra i fritidshemmet. På så sätt kan ju deras svar vid det muntliga tillfället vuxit sig till att bli ett insiktsfullt och genomtänkt svar. De kan ju också sett på världen ur ett annat perspektiv under veckan utifrån frågorna som ställdes, med lite mer med kritiska ögon? Det är väl egentligen det som är målet med verksamheten, att fostra barnen till att bli engagerade och kritiska samhällsmedborgare.

6.4 Mina slutsatser

Resultatet från enkäterna och intervjuerna visar på skillnader mellan skolorna och att de har kommit olika långt i sitt arbete. En intressant slutsats är att den Vita skolan, Månen, har kommit längre i sitt demokratiarbete än på Solen. Svaren i både enkäten och vid gruppintervjun på Månen visar att barnen här uppfattar att de har ett medbestämmande och inflytande. Vid gruppintervjun märker jag dock att barnen saknar vissa ord för vad de faktiskt gör i den demokratiska processen och använder sig mer av gester och rörelser än ord för att beskriva och förklara. Barnen här är dock nöjda och eniga om att de har full insyn i hela beslutsprocessen och kan påverka det som beslutas. En annan slutsats är att på den Blå skolan, Solen har de inte kommit fullt lika långt med sitt demokratiarbete. Här har barnen ett stort kunnande kring termer och riktlinjer som finns, men de saknar att i praktiken få utöva och använda sina rättigheter på ett tillfredsställande sätt. I enkäten är barnen rätt nöjda med sitt inflytande och medbestämmande men vid intervjuerna framkommer det att de upplever att de faktiskt inte har så mycket inflytande och medbestämmande som de önskar. På Solen finns forum för inflytande och förslagslistor för barnen att skriva upp förslag på, men dem är barnen inte helt nöjda med. Här behöver snarare pedagogerna synliggöra för barnen när det är barnens åsikter och förslag som ligger till grund för besluten, då barnen här inte alltid är med när besluten fattas. Pedagogerna behöver här också ge barnen mer tillfällen för direktbestämmande så att barnen ser hela beslutsgången, det vill säga öka det reella inflytandet. Alla fritidshem behöver ha tydliga forum för att barnen ska kunna ha ett medbestämmande, inflytande och ha förutsättningar för att känna och uppleva delaktighet och möjlighet till direktinflytande. Utifrån det kan pedagogerna arbeta mot att kunna möta barnen i deras tankar och önskemål. Detta med förhoppningar om att fritidshemmet ska vara med att utveckla barn till ansvarstagande vuxna som är medvetna och vågar ta ställning i samhället. Slutligen vill jag trycka på att skolans ledning och pedagogernas roll i detta arbete spelar stor roll för hur barnen uppfattar sitt inflytande och sin delaktighet i den vardagliga verksamheten.

8. REFERENSLISTA

Andersson, L. (2011). *Vägledning - pedagogiskt förhållningssätt*. Stockholm: Natur & Kultur

Arnér, E. (2009). *Barns inflytande i förskolan - En fråga om demokrati*. Lund: Studentlitteratur.

Arnér, E. & Tellgren, B. (2006). *Barns syn på vuxna*. Lund: Studentlitteratur.

Barnombudsmannen. (2006). *Röster som räknas*. Stockholm.(Elektronisk) Tillgänglig: http://www.barnombudsmannen.se/Global/Publikationer/Rostersomraknas06_tillganglig.pdf (2012-01-02).

Dewey, J. (1999). *Demokrati och utbildning*. Göteborg: Daidalos.

Doverborg, E. & Pramling, I. (2008). *Att förstå barns tankar*. Stockholm: Liber.

Doverborg, E. & Pramling Samuelsson, I. (2001). *Att förstå barns tankar - Metodik för barnintervjuer*. Tredje upplagan. Stockholm. Liber

Eckerrot, C & Åman, P (2012) *Inflytande och delaktighet- ur barns perspektiv*. Examensarbete Mälardalens högskola. (Elektronisk) Tillgänglig: <http://www.uppsatser.se/upsats/29e8008a46/> (2012-10-01).

Englundh, E. (2009). *Barnet i främsta rummet- en pedagogisk utmaning?* Stockholm: Liber

Hansson, S. (2007). *Konsten att vara vetenskaplig*. Stockholm: KTH

Johansson, E. & Pramling Samuelsson, I. (2011). *Barns perspektiv och barnperspektivet i pedagogisk forskning och praxis. Pedagogisk Forskning i Sverige 2003 årg. 8 nr 1-2*. (Elektronisk) Tillgänglig: http://www.ped.gu.se/biorn/journal/pedfo/pdf-filer/ingress_barnpersp.pdf (2012-11-01).

Patel, R. & Davidson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund. Studentlitteratur

Pihlgren, A. (2011). *Fritidshemmet*. Lund: Studentlitteratur

Pramling Samuelsson, I. & Sheridan, S. (2003). *Delaktighet som värdering och pedagogik*.

Pedagogisk forskning i Sverige årg. 8 nr 1-2. (Elektronisk) Tillgänglig:

<http://www.ped.gu.se/biorn/journal/pedfo/pdf-filer/pramsher.pdf> (2012-10-20).

Saar, T. & Löfdal, A & Hjalmarsson, M. (2012). *Kunskapsmöjligheter i svenska fritidshem*, vol. 5 nr 3. Karlstad: Nordisk barnhageforskning. (Elektronisk) Tillgänglig:

<http://www.skolporten.se/forskning/vetenskapligatidsskrifter/kunskapsmojligheter-i-svenska-fritidshem/> (2012-10-29).

SFS (2010:800). *Skollag*. (Elektronisk) Tillgänglig: [http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-](http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/?bet=2010:800#K4)

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/?bet=2010:800#K4](http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/?bet=2010:800#K4) (2012-10-28).

Skolverket (2007). *Allmänna råd och kommentarer - Kvalitet i fritidshem*. Stockholm: Fritzes

Skolverket (2010). *Utveckling pågår, om kvalitetsarbete i fritidshem*. Stockholm: Fritzes.

Skolverket (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Lgr 11*.

Stockholm: Fritzes.

Skolverket (1998). *Jag vill ha inflytande överallt*. Stockholm: Liber.

Skolverket (2011). *Fritidshemmet - en samtalsguide om uppdrag, kvalitet och utveckling*.

Stockholm: Fritzes.

SOU (1996:22): *Inflytande på riktigt. Om elevers rätt till inflytande, delaktighet och ansvar*.

Delbetänkande av Skolkommittén. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Svenska akademins ordlista (2006) 13:e uppl. (Elektronisk) Tillgänglig:
www.svenskaakademien.se/ordlista (2012-12-03).

Tholander, Michael (2005). *Värdegrund, demokrati och inflytande ur ett elevperspektiv. Utbildning & Demokrati, Vol. 14, nr 3.* (Elektronisk) Tillgänglig:
http://www.oru.se/Extern/Forskning/Forskningsmiljoer/HumUS/Utbildning_och_Demokrati/Tidskriften/2005/Nr%203_2005_pdf/Tholander.pdf (2012-10-25).

Qvarsell, B. (2003). Barns perspektiv och mänskliga rättigheter-Godhetsmaximering eller kunskapsbildning? *Pedagogisk Forskning i Sverige 2003 årg. 8, nr. 1–2.* (Elektronisk) Tillgänglig:
<http://www.ped.gu.se/biorn/journal/pedfo/pdf-filer/qvarsell.pdf> (2012-10-25).

Lag (2003:460). Om etikprövning av forskning som avser människor (2003), (Elektronisk)
Tillgänglig: <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20030460.htm> (2012-09-15).

UNICEF (1989). *Barnkonventionen.*(Elektronisk) Tillgänglig: <http://unicef.se/barnkonventionen>
(2012-09-22).

9. BILAGOR

9.1 Bilaga 1: Missivbrev

Hej!

Jag heter Maria Viderud och arbetar på en av XXX skolans fritidshemsavdelningar. Jag har under tre år tid studerat parallellt med mitt arbete och läser nu sista terminen på Interkulturell lärarutbildning *lärare mot fritidshem- fritidspedagog* på Södertörns högskola. Under oktober- november kommer jag att arbeta med mitt examensarbete, en C-uppsats som ingår i utbildningen. Jag anser att barns delaktighet och deras inflytande i fritidshemsverksamheten är jätteviktigt och har därför valt att göra en undersökning bland fritidsbarnen i åk 2 på XXXskolan och XXXskolan.

Jag kommer att undersöka vilket inflytande och delaktighet barnen anser sig ha i sin dagliga verksamhet. Denna studie kommer jag göra dels i enkätform och även i gruppintervjuer med några barn/skola. Vid intervjuerna kommer jag göra ljudinspelningar för att jag ska kunna återge svaren så korrekt som möjligt i sammanställningen. Jag kommer besöka barnen i deras fritidsmiljö för att göra intervjuerna med dem under fritidstid. All data som samlas in kommer att behandlas konfidentiellt, jag kommer inte ta några foton, eller filma och inte heller ta några namn. Inga svar kommer att kunna knytas till något barns namn. Deltagandet i undersökningen är naturligtvis frivilligt och det betyder att alla som tillfrågas har möjlighet att avböja erbjudandet om att delta eller närsomhelst avbryta sin medverkan.

Om du som förälder har några frågor kring studien eller om du **inte** vill att ditt barn deltar i min undersökning, oavsett barnets eget önskemål, så kontakta mig senast **den 12 oktober**.

Med vänliga hälsningar

Maria Viderud
maria01.viderud@student.sh.se
Maria.viderud@jarfalla.se
Tel. XXX-XXXXXXX

Handledare för examensarbetet
Liza Haglund
liza.haglund@sh.se
Tel. XXX-XXXXXXX

9.2 Bilaga 2: Enkätfrågor

Vad är du?

Flicka

Pojke

Får du vara med och bestämma/önska/föreslå/välja
Skapande och pyssel på fritids?

Ja

Nej

Får du vara med och bestämma/önska/föreslå/välja
tema på fritids?

Ja

Nej

Får du vara med och bestämma/önska/föreslå/välja vilka leksaker
du vill ha inne/ute på fritids?

Ja

Nej

Får du vara med och bestämma/önska/föreslå/välja
vilka regler fritids ska ha?

Ja

Nej

Får du vara med och bestämma/önska/föreslå/välja
vart ni ska gå/åka på utflykt med fritids?

Ja

Nej

Får du vara med och bestämma/önska/föreslå/välja
vad ni ska göra i gymnastiksalen med fritids?

Ja

Nej

Får du vara med och bestämma/önska/föreslå/välja
vad ni ska få till mellanmål?

Ja

Nej

Känner du att pedagogerna/fröknarna lyssnar på dig om du har något förslag eller önskemål?

Ja

Ibland

Nej

Vet inte

När kan du och dina kompisar komma med förslag/ idéer/ önskemål?

Samling/möten

När som helst

I förslagslåda

Aldrig

Eget förslag:

Om du fick vara med och bestämma mer på fritids, vad skulle du vilja bestämma då?

Eget förslag:

Får du vara med och bestämma tillräckligt på fritids?

Ja

Nej

STORT TACK! För att du svarade på mina frågor/ Maria

9.3 Bilaga 3: Intervjufrågor

Bild 1: BILD/SKAPANDE

Vem väljer vad som ska göras i skapande/ pyssel. Är det frivilligt?

Berätta hur det bestämdes vilket pyssel/skapande alla skulle göra?

Bild 2: IDROTTSALEN

Berätta för mig hur ni bestämmer vad ni ska göra i idrottssalen.

Får ni vara med och planera det? Vem håller i det, de vuxna eller barnen?

Bild 3: LEKPARKEN/SKOLGÅRDEN

Berätta vad får ni bestämma när ni är i lekparken och på skolgården?

Bild 4: UTFLYKT/SKOGEN

Berätta hur ni bestämmer vart fritids ska gå/åka på utflykt?

Berätta om en utflykt som ni fick planera och bestämma, hur var det?

Bild 5: MELLANMÅL

I enkäten svarade många nej, att ni inte får föreslå/önska/bestämma kring mellanmål.

Varför tror ni att så många svarade nej? Hur skulle svaret kunna bli ja i stället?

Bild 6: FRITIDSMÖTEN/FRITIDSSAMLING

Berätta hur ett fritidsmöte/samling går till? Vem håller & styr mötet?

Hur skulle det kunna bli bättre? Får alla säga sin åsikt? Hur tas besluten?

Bild 7: LOV

Snart har ni höstlov och inte långt därefter jullov.

Berätta vad ni får vara med och bestämma inför lov, då det är fritids hela dagarna.

Bild 8: UTVÄRDERING

Kan någon berätta vad utvärdera är? BERÄTTA NÄR NI FÅR UTVÄRDERA?

Slutligen, VEM BESTÄMMER PÅ FRITIDS?
